

Л.О. ФІЛПКОВСЬКА, канд. техн. наук, НАУ "ХАІ", Харків,
В.А. МІНАЄВА, студентка, НАУ "ХАІ", Харків.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено поняття стійкості економічних систем. Відображено роль підприємств малого бізнесу в економіці країни. Розглянуто особливості їх діяльності. Приділено увагу поняттю фінансової стійкості підприємства. Визначено методи оцінювання фінансової стійкості. Зроблено аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства ТОВ «Стройснабсервіс». За двома методиками оцінено його фінансовий стан. Виділено та розглянуто резерви щодо підвищення стійкості підприємства.

Ключові слова: економічна система, економічна та фінансова стійкість, мале підприємство, баланс, резерви підвищення фінансової стійкості

Определено понятие стойкости экономических систем. Отражены роль предприятий малого бизнеса в экономике страны. Рассмотрены особенности их деятельности. Уделено внимание понятию финансовой стойкости предприятия. Определены методы оценки финансовой стойкости. Сделан анализ финансово-экономической деятельности предприятия ООО «Стройснабсервис». По двум методикам оценено его финансовое состояние. Выделены и рассмотрены резервы по повышению устойчивости предприятия.

Ключевые слова: экономическая система, экономическая и финансовая устойчивость, малое предприятие, баланс, резервы повышения финансовой устойчивости.

The notion of stability of economic systems is defined. The role of small businesses in the economy is reflected. The features of their activities are considered. Attention is paid to the concept of financial sustainability of the enterprise. Analysis of methods of assessment of financial stability is defined. The analysis of financial and economic activity of company "Stroysnabservis" is done. Its financial position is evaluated with two methods. Reserves of increasing of financial stability of the enterprise are highlighted and considered.

Keywords: economic system, economic and financial stability, small business, balance, reserves of increasing of financial stability

Постановка проблеми. Комплексним індикатором якості функціонування будь-якої організаційної системи виступає її фінансова стійкість.

У теорії систем стійкість визначається здатністю системи зберігати свою якість в умовах середовища, що змінюється, і внутрішніх трансформацій (випадкових або навмисних). Стійкість системи – це узагальнююче поняття, яке складається під впливом широкого кола чинників і трактується передусім як надійність. Втрата стійкості системи в загальному випадку може статися в наслідок:

- зміни параметрів функціонування системи;
- виникнення зовнішніх дій, значимих по величині або якісно несумісних з системою;
- порушення внутрішніх зв'язків між елементами системи.

Функціонуючі виробничо-комерційні організації традиційно розглядаються як економічні впорядковані системи. Для малих підприємств доцільним

набуває підхід, за яким безлад (хаос) є одним із системоутворюючих чинників, що забезпечують життєстійкість системи «мале підприємство». У теорії загальний стан функціонування такої системи стабілізується в рамках впорядкованих дій, а частинам системи забезпечується достатня автономність, гнучкість і адаптивність.

Особливістю впливу малого бізнесу на економіку країни є його висока ефективність, яка залежить від вузької спеціалізації і від досить сильної конкуренції серед невеликих підприємств. Це змушує малих підприємств приділяти увагу вдосконаленню робочих процесів і використовувати нові матеріали і технології. Тому малий бізнес можна розглядати як новаторський вид діяльності з великим потенціалом.

Таким чином, оцінювання фінансової стійкості – важний і необхідний елемент в управлінні малим підприємством.

Дослідженням питань, які пов'язані з фінансовою стійкістю підприємств, приділяється багато уваги. Але є унікальні розробки методів розв'язання цієї задачі для конкретних галузей господарства [1-3].

Основний матеріал дослідження. Фінансова стійкість разом з забезпеченням організаційно-правової та виробничо-ресурсної стабільності формують поняття економічної стійкості організації. Економічна стійкість може бути кількісно оцінена величиною економічного потенціалу, під яким розуміється здатність системи досягати поставлені (заявлені) цілі, використовуючи наявні в розпорядженні ресурси.

Фінансова стійкість відображає фінансовий потенціал (ресурси) господарюючого суб'єкта з позиції довгострокової перспективи, традиційно визначається через систему якісних і кількісних індикаторів, що відображають структуру капіталу, ступінь концентрації власного і позикового капіталу, фінансовий важіль, достатність фінансування активів з різною ліквідністю, джерела різного терміну і ступеня сталості.

Єдиного загальновизнаного підходу до кількісного визначення фінансової стійкості немає. Розглядають дві технології для її оцінювання:

1) необхідно орієнтуватися виключно на дані про джерела фінансування, тобто на капітал (дані пасиву балансу).

2) необхідно аналізувати взаємозв'язок між активом і пасивом балансу, тобто простежувати напрямки використання коштів.

Методику оцінювання фінансової стійкості малого підприємства схематично зображено на рисунку.

Оцінку і прогнозування стійкості малого підприємства представляється доцільним здійснювати за допомогою вивчення збалансованості показників фі-

нансового стану суб'єкта господарювання, які засновані на угрупованні активів (за ступенем ліквідності) та пасивів (за належністю і терміновістю джерела фінансування).

Практична апробації традиційної методики угруповання активів та пасивів з метою виконання аналізу ліквідності бухгалтерського балансу виконана на матеріалах річної фінансової звітності малого підприємства ТОВ «Стройснабсервіс» за 2010 рік, зайнятого в будівельній галузі в м. Феодосія, АР Крим.

Аналіз ліквідності балансу представлено у таблиці 1.

Відповідно до традиційної методики співвідношення джерел фінансового забезпечення малого підприємства і його активів, згрупованих за ступенем ліквідності, є таким:

$$ЗВ (419,3 \text{ тис. грн.}) < КФ (494 \text{ тис. грн.}),$$

де $ЗВ$ – величина запасів;

$КФ$ – капітал функціонуючий, що відповідає стану «нормальна фінансова стійкість».

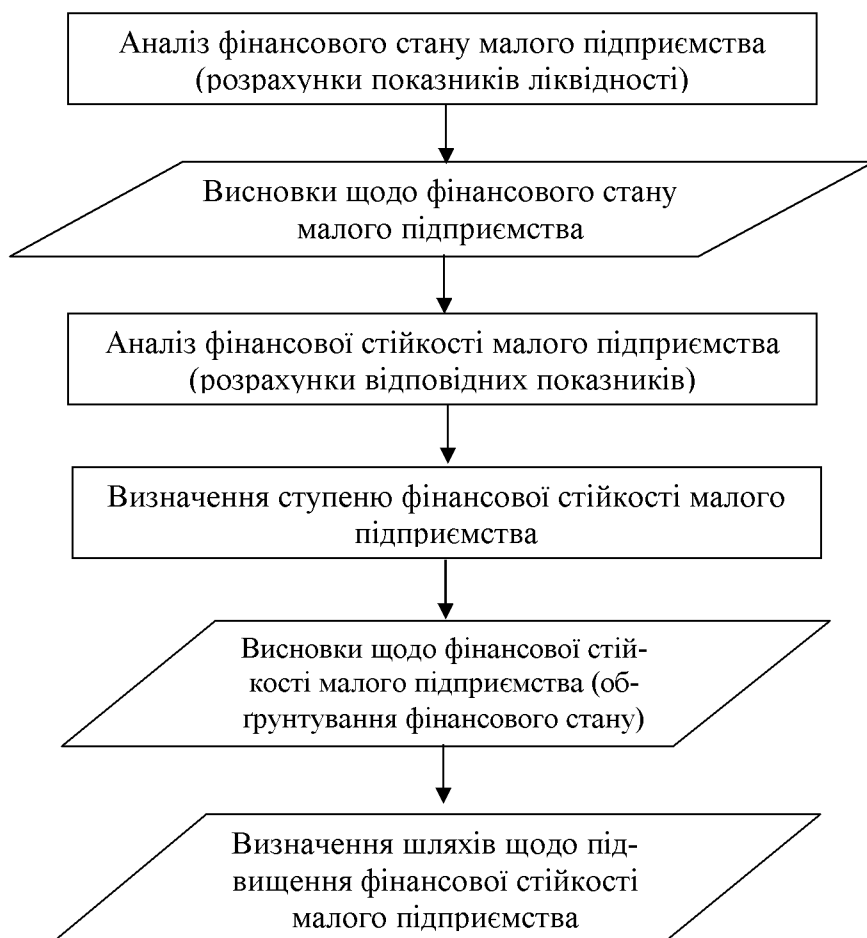

Рис. – Схема оцінювання фінансової стійкості малого підприємства

Таблиця 1 - Аналіз ліквідності бухгалтерського балансу малого підприємства ТОВ «Стройснабсервіс» за 2010 рік (у тис. грн)

Активи		Пасиви	
A1	57,9	П1	163,3
A2	131,1	П2	258,3
A3	431,9	П3	12
A4	306,7	П4	494
Баланс	927,6	Баланс	927,6

Можна зробити висновок, що обсягу власного капіталу вистачає не лише на фінансування основних фондів підприємства, а і на придбання оборотних активів, а саме виробничих запасів.

У [4] запропоновано нову методику оцінювання фінансової стійкості стосовно малих підприємств. Подальші розрахунки мають мету перевірки цієї методики для ТОВ «Стройснабсервіс», що є малим підприємством в будівельній галузі, і дати більш поширені рекомендації щодо покращення ситуації.

Порівнянням активів і пасивів, згрупованих за ступенем ліквідності і терміновості погашення зобов'язань, встановлена наступна нерівність:

1) згідно з «традиційною» методикою: $П1 + П2 + П3 < A1 + A2 + A3$, що відповідає стану абсолютної ліквідності;

2) при використанні методики [4]: $П3 + П4 < A3 + A4$, що відповідає стану перспективної ліквідності безпосередньо для малих підприємств.

Отже, на підприємстві є повільно реалізовані активи, що покривають довгострокові пасиви, та важко реалізовані активи значно менше постійних пасивів, тобто дотримується мінімальна умова фінансової стійкості. Негативним є той факт, що найбільш ліквідні активи та повільно реалізовані активи мають недостатнє значення для покриття найбільш термінових зобов'язань.

Рішення про фінансову стійкість малих підприємств пропонується приймати на основі положення про необхідність фінансування в повному обсязі найбільш ризикових з точки зору активів – важко реалізованих. З цією метою величину чистого оборотного капіталу (ЧОК) пропонується визначати за формулою:

$$ЧОК = П4 + П3 - A4$$

Враховуючи значущість частки оборотних активів у загальному обсязі сукупних активів малого підприємства та їх визначального впливу на основні

індикатори функціонування системи, у тому числі і на її стійкість, у [4] класифіковано шість станів (ступенів) фінансової стійкості.

У таблиці 2 перевіримо три ступені фінансової стійкості, щоб підтвердити раніше зроблені висновки.

Таблиця 2 - Класифікація ступенів фінансової стійкості малих підприємств

Ступінь фінансової стійкості	Співвідношення показників	Розрахунки	Обґрунтування
1	2	3	4
Нормальна фінансова стійкість (НФС)	$ЧОК < A3$ $A1 < П1 + П2$, $П1 + П2 < A1 + A2$	$199,3 < 431,9$ $57,9 < 163,3 + 258,3$, $163,3 + 258,3 < 57,9 + 131,1$	Фінансування здійснюється за рахунок нормальних джерел, які можуть бути покриті активами, очікуваними до трансформації в грошові кошти протягом 3 місяців
Нестійкий фінансовий стан (НеФС)	$ЧОК < A3$ $A1 < П1 + П2$, але $П1 + П2 < A1 + A2 + A3$	$199,9 < 431,9$ $57 < 163,3 + 258,8$, $163,3 + 258,3 < 57,9 + 131,1 + 431,9$	Погашення найбільш термінових і короткострокових зобов'язань є можливим тільки за умови додаткового залучення ресурсів за рахунок реалізації повільно реалізованих активів
Передкризовий фінансовий стан (ПКФС)	$ЧОК < A3$ $A1 + A2 + A3 < П1 + П2$, але $П1 + П2 + П3 < A1 + A2 + A3 + A4$	$199,9 < 431,9$ $57,9 + 131,1 + 431,9 < 163,3 + 258,3$, але $163,3 + 258,3 + 12 < 57,9 + 131,1 + 431,9 + 306,7$	Структура активів і пасивів незбалансована, відбувається накопичення неплатежів через розбіжність термінів погашення зобов'язань і термінів трансформації активів у грошову форму

Отримано виконання нерівностей для такого типу фінансової стійкості, як «нестійкий фінансовий стан».

В силу високого ступеня залежності системи «мале підприємство» від обсягу, складу, структури, руху та використання оборотного капіталу, відбір компонентів, що використовуються при оцінці фінансової стійкості малого підприємства, проводиться за допомогою комбінування показників, що відображають рух оборотного капіталу з урахуванням галузевої специфіки бізнесу досліджуваного господарюючого суб'єкта.

У таблиці 3 представлено розрахунки коефіцієнтів для аналізу фінансової стійкості ТОВ «Стройснабсервіс».

Таблиця 3 - Параметри фінансового стану підприємства

Назва показника	Умовні позначення	Формули	Розрахунки
1	2	3	4
Коефіцієнт поточної ліквідності	K1	$A1+A2+A3/PI+P2$	1,47
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	K2	$ВOK/OK$	0,31
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	K3	$A1/PI+P2$	0,13
Коефіцієнт мобільності оборотного капіталу	K4	$A1+A2/OK$	58,11
Рентабельність оборотного капіталу	K5	$ЧП/OK$	0,181
Коефіцієнт оборотності запасів	K6	$ВР/ЗВ$	6,706
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	K7	$ВР/OK$	4,55
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	K8	$ВР/ДЗ$	46,94
Фінансовий леверидж	K9	$ДО/ВК$	0
Частка власного капіталу в загальній сумі джерел	K10	$ВК/ЗД$	0,53

Примітка: ВOK - власний оборотний капітал; ОК- оборотний капітал; ЧП- чистий прибуток; ВР- оборот капіталу (виручка від реалізації); ЗВ- запаси і витрати; ДЗ- дебіторська заборгованість; ДО- довгострокові зобов'язання; ВК- власний капітал; ЗД- сукупний капітал (загальна величина джерел).

За отриманими результатами можна зробити висновок, що в цілому підприємство здійснює прибуткову діяльність, але слід вжити негайних засобів для підвищення показників рентабельності та ліквідності.

Необхідність досягнення малим підприємством найвищого ступеню фінансової стійкості потребує пошук шляхів її штучного змінення [4, 5].

Запропоновано резерви підвищення фінансової стійкості стосовно до малого підприємництва: інституційні, бенчмаркінгові, інтеграційні резерви.

Інституційне середовище малого підприємства має особливі риси. У таблиці 4 наведено його елементи.

Таблиця 4 - Характеристика інституційного середовища малого підприємства

№	Елемент інституційного середовища малого підприємства	Характеристика
1	2	3
1	Суб'єкти, у яких виникають господарські відносини з малим підприємництвом	Мале підприємство має постійних партнерів: 1) <i>перша група</i> представлена фінансово-кредитними інститутами: - комерційні банки; - страхові компанії; - інвестиційні компанії та ін.; 2) <i>друга група партнерів</i> , без яких мале підприємство не може вирішувати відповідні завдання:

		<ul style="list-style-type: none"> - рекламні агентства% - центри комерційної реклами; - посередники на товарному, фондовому і валютному ринках. <p>3) <i>третья</i> включає представників великого бізнесу, що розглядають мале підприємництво як стратегічних партнерів за допомогою передачі останнім відповідних прав і технологій.</p>
2	Системи федерального і регіонального законодавства, що регулюють аспекти функціонування малого підприємництва	Ця група партнерів об'єднує організації, що задовольняють локальні потреби малого підприємництва в аудиторських, консалдінгових, юридичних послугах, послугах охорони агентств.
3	Механізм централізованої підтримки малого підприємництва з боку зацікавлених органів влади	Державні органи законодавчої та виконавчої влади не лише здійснюють контрольні функції, але і покликані надавати підтримку суб'єктів малого підприємництва. Стратегічна мета державної підтримки полягає в забезпеченні сприятливих умов функціонування малого підприємництва в цілому і особливо сприятливих умов для тих суб'єктів, в пріоритетному розвитку яких суспільство зацікавлене в більшій мірі.
4	Механізм взаємодії з громадськістю та міжнародною спільнотою	Державні установи не мають контрольних або розпорядчих функцій, але складають інфраструктуру бізнесу: <ul style="list-style-type: none"> - державні вищі і середні навчальні заклади, що пропонують навчальні програми, орієнтовані на мале підприємництво; - державні служби зайнятості, що здійснюють збірку кадрів з урахуванням специфічних потреб малого підприємництва; - добровільні державно-громадські об'єднання ділових кіл.

В інституційному середовищі приховані основні резерви підвищення фінансової стійкості малих підприємств.

Бенчмаркінгові резерви підвищення фінансової стійкості малих підприємств полягають у доведенні параметрів фінансового стану до кращих представників галузі досліджуваного географічного сегмента, а також у реалізації прогресивних планів стратегічного і поточного розвитку.

Слід виділити дві основні складові бенчмаркінга, які використовує керівництво підприємства «Стройснабсервіс»: порівняння своїх показників з показниками інших організацій: конкурентами і організаціями-лідерами; вивчення і застосування досвіду інших організацій у своїй діяльності.

Інтеграційні резерви підвищення фінансової стійкості малих підприємств обумовлені ускладненням їх діяльності, диференціацією напрямів розвитку, процесами глобалізації, залученням у взаємозв'язку із середнім і великим підприємством, з виходом на зовнішній ринок.

З метою підвищення конкурентоспроможності підприємства «Стройснабсервіс» слід розробити інтернет - магазин, що сприятиме збільшенню обсягів реалізації товарів, що в свою чергу підвищить рентабельність та економічну ефективність фірми.

Висновки. Підтримка стійкості малого підприємства складає його внутрішню мету, на відміну від зовнішньої, яка пов'язана з досягненням конкурентних переваг. Мале підприємство має бути організовано так, щоб забезпечити власне виживання, стабільність в динамічному середовищі і розвиток.

В даній статті представлено методика оцінювання фінансової стійкості, виявлення і обґрунтування резервів її підвищення, але мале підприємництво – досить складна система, що вимагає відповідного інструментарію управління, адаптованого на її відмінні риси з урахуванням галузевої специфіки бізнесу.

Список літератури: 1. *Шкарлет, С.М.* Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект [Текст]: монографія / С.М. Шкарлет. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 436 с. 2. *Ковалев В.В.* Финансовый учет и анализ (концептуальные основы). – М.: Финансы и статистика, 2004. – 156 с. 3. *Кононенко, О.* Аналіз фінансової звітності [Текст] / О. Кононенко, О. Маханько. – Х.: Фактор, 2008. – 208 с. 4. *Мельник М.В.* Аудит эффективности в рыночной экономике. – М.: КноРус, 2007. – 48 с. 5. *Адамс Р.* Основы аудита: Пер. с англ./ Под ред. Я.В. Соколова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 279 с. 6. Сайт [auditfin.com]. – Доступ к ресурсу: <http://auditfin.com/fin/2008/1/Filobokova/Filobokova%20.pdf>

Надійшла до редколегії 07.03.12